GYVIEJI ARCHYVAI

Laiškai iš Mardasavo

Valentinas SVENTICKAS

Darda

Ši vasara Mardasave atrodė kitaip. Kad karšta ir sausa, tai jau nieko naujo, ne pirmi metai. Kitaip viskas atrodė dėl to, kad dėl pandemijos tautiečiai neišsilakstė pramogauti kitose šalyse. Liko čia. Kam teko važiuoti pro Puvočių ar Trakiškių poilsiavietes, matė, koks ten šiemet knibždėlynas.

Pro mūsų kiemą eina keliukas į kaimo turizmo sodybą. Tai automobilių srautas, ypač savaitgalį! Net ir didingi dviejų aukštų autobusai prašliauždavo. Tas pats keliukas veda prie gražiosios Ūlos ir Merkio santakos, baidarių nuomos punktų. Baidares tąsantys automobiliai darda ir darda. Pirmyn ir atgal. Triukšmas ir dulkės.

Ir anksčiau taip būdavo, bet per pandemiją aršiau.

Gyvename grybautojų, baidarininkų ir niurgzlių šalyje. Ir pats toks pats esu. Dėl to rezignuoju: ką padarysi...

Pernai vasarą Mardasave dienas naktis leido Tadas Gutauskas, žinomas dailininkas ir skulptorius. Šiemet tik pasirodė. Tas Tadas didžiai aktyvus pilietis. Jo iniciatyva kartu su kaimo bendruomenės atstovais lankėmės pas merą, kalbėjomės ir raštą palikome. Be kitų dalykų, – kad abi kaimo gatves reikėtų asfaltuoti. Draugiškas buvo pokalbis, viltingas. Prisiklausėme apie sprendimų kriterijus, taisykles. Kriterijus suprasti lengviau negu tarškėjimą ir dulkes.

Ar į „objektyvių kriterijų“ sąvadą įmanoma įtraukti žinią apie baidarių maniją ir apie tai, kad Mardasavas faktiškai yra viena ilga gatvė ir beveik visi namai yra prie pat jos? Tas dardėjimas ir dulkės – visiems. Vos neparašiau – visi išdulkinti. Bet taip rašyti būtų negražu.

2021 08 07

Pavėsinė

Prisimename praėjusią žiemą. Kiek buvo sniego. Kiek lūžusių ir nulenktų medžių. Lig šiol einame ir važiuojame po beržų arkomis. Turbūt jau viskas tiems beržams.

Kai žiemą iš Vilniaus paskambinau sodybos kaimynui, išgirdau žinią, kad sukniubo mūsų pavėsinė. Kone metras sniego ant stogo, kojos medinės, statyta prieš septyniolika metų, – nėra ko stebėtis, nusibaigė. O kai vasarojame Mardasave, tai labai daug gyvenimo pavėsinėje. Ar papietauti, ar svečius pavaišinti, ar šiaip pavėpsoti į medžius, gėles, paukščius, praeinančius žmones, ar paskaityti erdvėj. Štai ir šiuos žodžius pavėsinėje rašau. Taigi jau supratote, kad pavyko atstatyti. Pavasarį, kai tik susiruošėme keltis į kaimą, tai buvo pirmas ir svarbiausias reikalas. Taip, buvo daug nulūžusių šakų – ir pušų, ir obelų, ir uosialapių klevų. Su jomis ir pats galėjau susitvarkyti. Man geriausia, kai galiu pats. Bet štai su pavėsine – tai ne. Guli nabagė sukniubusi, atraminiai stulpai išvirtę, suolai susiklaipę, baisu žiūrėti. Literatūros žmogų kankina savi vaizdiniai, atrodė, kad visa, kas po tuo stogu buvę, kas kalbėtasi, kas matyta, kas skaityta ir girdėta, – kad visa išsiklaipė ir žlugo.

Visi, gyvenantieji kaimuose, puikiausiai žino, kad rasti ir prisišaukti išmanančių meistrų keblesniems darbams yra sunku. Pašalpiniai nenori nei darbo, nei uždarbio. Alui gana. O čia dar reikia ir prikėlimo projekto, sumanymo, na, ir technikos.

Sulaukiau netikėtos pagalbos. Patarimų, ką pasitelkti, tarpininkavimo, žinių, kas turi technikos ir reikiamų medžiagų. Tas pagalbininkas buvo Marcinkonių seniūnas Vilius Petraška. Taip, atsitiktinai sutiktam buvau jam pasiguodęs, kas nutiko, bet nei labai įkalbinėjau, nei mudu esame daug bendravę, nei čėrką gėrę. Savanoriškai padėjo. Kai paskaičiau „Merkio krašte“, kad Marcinkonių bendruomenė pagerbė jo gerumą, tai ir paplojau toje pavėsinėje, kurioje laikraštį skaičiau.

2021 09 17

Seniokiškai

Meistriukai, ardantys ir perdarantys laiko paragavusį statinį, iš svarbesnių jo jungčių ištraukia ilgų vinių. Traukiamos jos pasilanksto, paviršius parūdijęs. Deda ant kaladės, kantriai lygina ir kala tas pačias, kur reikia, vėl. Nors turi tokio paties ilgumo naujų vinių.

Įmantrių „tvarumo“ interpretacijų nereikia. Senos vinys yra tvirtesnės, kalamos nelinksta. Naujos gaminamos ne ilgam gyvenimui, o greitesnei „apyvartai“. Rinkos dėsniai.

Degtukai, turbūt niekas nesiginčys, anksčiau būdavo geresni. Tik čirkšt, ir dega. Nei lūžta, nei sieros trūksta.

Tai ką, dabar apie žmones? Ne ne.

2021 05 24

Kačerga

Kieme prie kepsninės gulėdavo žarsteklis. Kačerga, kaip sakoma čia.

Kartą, po ilgesnės išvykos į Vilnių, to žarsteklio neradau.

Pasiguodžiau kaimynui, užėjusiam cigaretės, papasakojau, koks jis buvo puikus, kalcinis, kalvio darbo.

Po kokio mėnesio, pjaudamas žolę kieme, radau tą žarsteklį, kažin kaip įsispraudusį žemėn.

Nei šis, nei tas. Išriestas iš storos vielos. Teisybė, žaizdro bus reikėję, nes ir rankena, ir antgalis tvarkingai išriesti.

Bet kol buvo dingęs, buvo daug gražesnis!

2021 08 10

Indikatorius

Kaimynas per tvorą paklausė, ar neturiu elektros indikatoriaus, yra toks instrumentėlis.

Nuėjęs pažiūrėjau įrankių dėžėje – nėra. Nesiseka prisiminti, kas kaimo įrankių dėžėje, o kas vilniškėje.

Po kurio laiko užkopiau į kambarį viršuje, – o gal tas indikatorius rašomojo stalo stalčiuje, tikrai yra ten buvęs.

Labą dieną! Tą pirktoje sodyboje buvusį kontorinį stalą pasirestauravęs, patvarkęs jau pernai esu išsivežęs į Vilnių. Puikiai tiko. O lipu žiūrėti.

Tai kas čia darosi?

Kur buvo, ten tebestovi?

2021 05 11

Nebūtina poetizuoti

Profesorė Viktorija Daujotytė apie poetą Marcelijų Martinaitį, statantį (perstatantį) atsivežtą tėvų namą Vanaginėje, Vilniaus pakraštyje:

„Tikėtina, kad daugelį veiksmų Martinaitis čia atliko ir specialiai žadindamas savyje būsenas, kurias numanė savyje dar esant gyvas, dar grįžtančias. Jų reikėjo poezijai.“

Nebūtina visa poetizuoti. Nebūtina manyti, kad „poetiškas“ elgesys yra aukštesnis, svarbesnis negu Žemaitijos kaime augusio vaiko paprastas sprendimas – parsivešiu tą tėvų namą ir sutversiu iš naujo savo rankomis, aš tą moku, man bus smagu, ir nereikės nieko kito galvoti, tik apie tai, kaip rytoj sunersiu rąstų kampus.

Man rodos, tokia būsena ir elgsena Marcelijui Martinaičiui buvo net labai būdinga.

Esu matęs jo didelio formato sąsiuvinį (tokių būdavo visokiose kontorose) su namo atstatymo brėžiniais, reikiamų medžiagų sąrašu ir pan. Ir greta – garsiųjų „Kukučio baladžių“ juodraščiai.

2021 06 15

Branduolinė

Didysis genys nutūpė ant lazdyno. Nužiūrėjo šakelę su riešutais. Kopė žemyn. Pakeliui buvo keletas lapų, pirmiausiai nuskabė juos. Priėjęs riešutus, pakibo nugara žemyn ir su jais bemat susitvarkė. Greitai, nespėjau žmonos pašaukti, kad pasigėrėtų kartu.

Vanda Juknaitė, jaunystėje žodinga prozininkė, jeigu prisimintume romaną „Šermenys“, vėliau nuo savo kūrybos šakelių nuskabė visus literatūrinius lapus ir įsismelkė į branduolius. Kalbu apie trumpą puikią jos apysaką „Stiklo šalis“, išleistą 1995 m. Prilygo klasikui Jonui Biliūnui.

Pavasarį redagavau naują jos apysaką. Irgi su nuskabytais lapukais. Knyga netrukus turėtų pasirodyti.

2021 08 28

Skaitytojo įspūdis

Perskaičiau „Merkio krašte“ Alfonso Vaišvilos straipsnį „Ką norime atsiminti, minėdami 1791 m. priimtą konstituciją“.

Vasarodamas kaime „Merkio kraštą“ vis paskaitau. Ką svarsto rajono taryba, kur fotografuojasi lieknasis meras, kiek kainuoja voveruškos, kur lankosi bibliotekos bibliobusas. Lituanistui krinta į akis kultūros renginių aprašymai ir net kalbos patarimai.

Visko reikia. Bet minėtas A. Vaišvilos straipsnis, trumpai tariant, sakantis, kad Lietuvos valstybės piliečiai 1791 m. konstitucija neturi pagrindo didžiuotis, studijinis, rimtas, argumentuotas straipsnis, kaip rajoninio laikraščio publikacija, padarė didelį įspūdį. Reikšmingas buvo skaitymas. Ir garbė redakcijai!

2021 rugpjūtis

Tvora ir lapeliai

Kas nors iš skambinančių plunksnos brolių ir sesių, giminaičiai, štai žinomas diplomatas ir neseniai apsilankiusi žurnalistė vis klausinėja, ką aš čia, Mardasave, rašau.

Nieko nerašau. Beveik.

Vis prisimenu kolegės Viktorijos Daujotytės užsirašymą, kaip kaime plaudama lėkštes galvoja apie Erichą Fromą.

Aš, kai tveriu tvorą, galvoju apie tvorą, statinius, jungimo būdus, tvirtinimo detales, gręžtus, suktuvus, plaktukus ir pan. Kai darau pavėsinės, šulinio, langų, verandos apdailą, galvoju apie nusižiūrėtus arba sumanytus ornamentus, jiems tinkamas lentas, tam darbui reikiamus įrankius. Kai pjaunu kiemo žolę stumdoma vejapjove, galvoju, kad per keturias valandas storapilvis numes kokį kilogramą. Kai žmona liepia darže kaip nors paremti žirnius ar šparagines pupeles, galvoju, kad geriau būtų ką nors paskaityti.

Bet visko nutinka. Kas netingės, tas mano knygoje „Guriniai“ (2013) ras rašinį „Literatūros kritikas grybauja“. Jis ir apie grybavimą, ir apie tai, ką kritikas mąsto ir daro. Ir ūkio darbai kartais švysteli kokių nors netikėtų paralelių. Ir tada būna taip: pavėsinėje ant stalo ryte randu prirašytą lapelį.

2021 08 20

Sveikintojams

Eiliuoti sukaktuviniai sveikinimai provincijų laikraščiuose. Paskutinių puslapių desertas.

Poezijos gerbėjas ir vertintojas norėtų paklausti – kam eiliuoti? Kam? Tą patį girdžiu radijo ir televizijos sveikinimų koncertuose.

Tai, kas sueiliuojama (atsitiktiniai pavyzdžiai: „Lai laimė ir ramybė supas širdyje“, „Kiek prasmingų dienų už pečių“), tikrai nėra poezija. Bandau suprasti. Jeigu sueiliuota, tai, atseit, reikšmingiau, didingiau, giminaičiams patiks.

Nėra gerai, mielosios ir mielieji, nors suprantu, kad labai stengėtės, ieškojote eiliuotojo tarp giminių ir artimųjų. Nėra gerai. Juk galite išlieti savo jausmus nežemindami poezijos meno. Kiekviena sukaktuvininkė ar sukaktuvininkas turi asmeniškų išskirtinių bruožų, ypatingą savo gyvenimo kelią, pabrėžtinų savybių. Parašykime apie tai draugiškai ir paprastai. „Mielas Jonai, kirtai mišką, atbuvai Sibirą, susiradai savąją kaimynystėje, jaukūs jūsų namai, sulaukėte šešių vaikų ir dvylikos anūkų...“

Tiek to, didaktika, beviltiškos pastangos.

2021 rugsėjis

Dainavos šalis

Aukštų medžių kraštas. Čiurlionis, Krėvė, Zalanskas, tegul žemiau, bet vis tiek – Černiauskai, Gudavičius, Stacevičius, Šibaila, Tendzegolskis...

Vakarais besileidžianti saulė apšviečia virš kluono kylančias aukštas pušis. Kol diena, kol stumdaisi šen ten, jų kaip ir nematyti.

Saulė apšviečia aukštį.

2021 rugsėjis

Laužas

Į degantį laužą gali žiūrėti be galo. Viską matai, supranti, prisimeni. Tik. Tik visos mintys apie tai, kas buvo. Nieko apie tai, kas bus.

2021 05 13

Šį puslapį remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS REMIMO FONDAS